

Af Bjarne Hansen,
Økologikonsulent
i Økologisk Landsforening

AFGRÆSNING MED MALKEGEDER

Økologiske malkegeder skal på græs – af velfærdsmæssige årsager og for at begrænse omkostningerne til grovfoder. Giver man gederne adgang til gode græsningsarealer, der er tilpasset deres behov og fødepræferencer, vil man kunne opnå en god mælkeydelse for relativt lave omkostninger.

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

LDP 2020

 Miljø- og Fødevarerministeriet
NaturErhvervstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

Projektet er støttet af Promilleafgiftsfonden for Landbrug, Den Europæiske Fond for Udvikling af Landdistrikterne og Miljø- og Fødevarerministeriet.

STYR GRÆSSET OG HÆV YDELSEN

Gederne skal have godt græs i den krævede periode fra midt i april til november, hvor de malker. Det kræver planlægning og godt management. Afgræsning tilgodeser gederens adfærdsmæssige og fysiologiske behov, men der er også andre fordele ved at øge den andel af gederens foder, der kommer fra afgræsning. Frisk græs er billigere end ensilage og hø, og som regel kan man opnå samme ydelse ved at lade gederne græsse som ved at fodre med ensilage og hø. Gederens optag af græs kan dog variere betydeligt afhængigt af bl.a. græsmarkens artssammensætning og kvalitet. En fokuseret styring af afgræsningen er derfor afgørende, hvis man vil opnå en høj mælkeydelse.

GRÆSNINGSADFÆRD OG LIVRETTER

Geders græsningsadfærd er karakteriseret ved, at de er søgende og selektive i valg af føde, både når det gælder arter og plantedele.

- » Geder er 'browser'/topgræssere, og de er ret 'kræsne'
- » Geder foretrækker høj vegetation og æder buske og træer, høje urter, frøstængler mm. frem for græs.
- » Geder bevæger sig gerne langt efter græs, de vil æde.

GRÆSMARKSARTER TIL GEDER

Alm Rajgræs

Bør være den dominerende græsart i blandingerne. Produktiv og vellidt af gederne. Brug overvejende diploide sorter til slæt og tetraploide til afgræsning. Kan bruges på alle jordtyper.

Svingel

Geder æder gerne strandsvingel og rajsvingel, og begge kommer hurtigt i gang om foråret. Strandsvingel klarer sig godt på marginale jorder og fugtige jordtyper. Rajsvingel af strandsvingel-type har begrænset stængeldannelse efter første slæt/afgræsning og holder sig vegetativ. Rajsvingel af rajgræs-type kan bruges på alle jorder undtagen eng.

Timothe

Bør indgå i alle blandinger til geder. Der findes sorter til slæt og til afgræsning.

Hvidkløver

Geder æder meget lidt hvidkløver. Den er med i eksisterende blandinger pga. kvælstoffikserende effekt og god

Vælg og vedligehold den rigtige græsblanding

Valg af græsmarksblanding afgøres først og fremmest af arealet: er arealet lavtliggende og/eller meget tørt om sommeren, skal blandingen være særligt holdbar. I anbefalede frøblandinger til græsmarker findes blandinger målrettet geder - primært nr. 58 og 59.

Anbefalede græsmarksblandinger

- » Intensive produktionssystemer på alm. agerjord
 - Primært til slæt og minimal afgræsning: blanding 59
 - Primært til afgræsning og minimal slæt: blanding 58
- » Til arealer med tendens til at blive fugtige eller tørre
 - Afgræsning og slæt: blanding 58
- » Til fugtige eller meget tørre arealer
 - Slæt og afgræsning: blanding 36

Man kan sammensætte sin egen blanding tilpasset arealet og geder præferencer. Bland gerne græsarter og bælplanter for at fremme diversitet og ædelyst. Det er dog altid sådan, at græsmarkens sammensætning ændrer sig med tiden, med gødningsniveauet og ikke mindst med pasningen af marken. Man skal derfor løbende sikre gode vækstforhold for de planter, man gerne vil fremme.

forfrugtsværdi, men skal anvendes med højst 4 - 6 pct. og være den reelt småbladede type.

Rødkløver

Erfaringerne med rødkløver til geder er begrænsede. I Holland anvendes rødkløver meget og ædes gerne. Rødkløver vokser godt på ler- og sandjord men dårligt på lavbundsjord. Andelen i blandingen bør næppe være over otte pct. Holder kun tre til fire år.

Lucerne

Gederne foretrakke. Lucerne kan erstatte hvidkløvers kvælstoffiksering og forfrugtsværdi. Lucerne trives ikke på alle jordtyper og meget dårligt på fugtige arealer.

Urter

Kun cikorie og kommen klarer sig i blanding med græs og bidrager med plantemasse af betydning. Geder æder gerne cikorie og kommen, og specielt cikorie kan med fordel øges i blandingen.

foldskifte. Geder undlader ikke nødvendigvis at græsse i nærheden af egen gødning.

GRÆS I SÆDSKIFTET

Det er altid en fordel, at afgræsningsmarkerne indgår i sædskiftets rotation. Derved kan man udnytte græsmarkens forfrugtsværdi og kvælstofopsamling til den efterfølgende

STYRING AF GRÆSMARKEN

Anbefalinger:

- » Afpuds stængler og vraggræs regelmæssigt og ikke for dybt, så der dannes ny bladmasse og især rajgræssernes produktion vedligeholdes.
- » Kombiner slæt- og afgræsning, det giver størst udbytte.
- » Mindsk smittetryk af løbe-/tarmorm og coccidiose med

afgrøde, og man får tillige et højere udbytte til afgræsning. Permanente afgræsningsmarker bliver ofte slidte og uinteressante for gederne, og risikoen for smitte med løbe-tarmorm og coccidier stiger.

Sædskiftegræs og foldskifte løser problemet med arealer, der ikke er egnede til afgræsning i kolde og våde måneder. Det kan være en praktisk udfordring at skifte afgræsningsmarker, men lykkes det, vil der ofte være gevinster at hente både driftsmæssigt og økonomisk.

ØKONOMI

Økonomien afhænger i høj grad af græsmarksstyringen.

Det koster at ensilere, og øget afgræsning kan give væsentlige besparelser. Kalkulen herunder viser to eksempler fra praksis med forskellige niveauer af afgræsning og forskellig ydelse.

DB er beregnet på baggrund af konkrete foderplaner og ydelsesniveauer i besætningerne og giver et vejledende billede af økonomien i økologisk gedemælksproduktion.

Bemærk, at der kun er marginal forskel på DB, uanset om ydelsen er 600 eller 750 kg mælk. Det bundner i, at foderomkostningerne er højere ved den høje ydelse. Indkøbt økologisk foder skal kunne betales med en højere afregningspris for mælken – ellers kan man lige så godt øge andelen af egne fodermidler; også selv om ydelsen muligvis bliver lidt lavere. En mere græsbaseeret mælkeproduktion giver i øvrigt en mælk med flere sunde fedtsyrer.

Prisen på afgræsset og ensileret græs er standardpriser på arealer med et alternativt DB. I praksis har en del afgræsningsarealer ofte ikke alternativt værdi, og dermed er prisen på græsset reelt lavere, hvilket har positiv virkning på DB.

EKSEMPLER PÅ INDTJENING OG OMKOSTNINGER VED ØKOLOGISK GEDEPRODUKTION				
Salg af mælk	KG	KR.	KG	KR.
Levering af mælk, kg	600		750	
Afregningspris, 5,00 kr./kg		3000		3750
Transport, 0,25 kr./ kg mælk		150		188
Salg af mælk i alt		2.850		3.563
Foderomkostninger	KG-FE	KR.	KG-FE	KR.
Kraftfoder, á 3,10 kr./kg	45	140	365	1132
Startblanding, á 3,50 kr./kg	27	95	27	95
Korn, á 2,25 kr./kg	210	473	60	135
Mælk til kid, á 3,26 kr./kg	50	163	40	130
Mineraler, á 4,00 kr./kg	10	40	10	40
Ensilage, á 1,40 kr./FE	288	403	392	549
Frisk græs, á 0,90 kr./ FE	183	165	54	49
Foderomkostninger i alt		1.477		2.129
Diverse omkostninger		125		125
Dækningsbidrag pr. ged, kr.		1.248		1.309

YDERLIGERE INFORMATION

Pjecer og rapporter:

Geder på græs, Økologisk Landsforening 2012

Økonomi og malkegeder, artikel, SEGES

Film:

Økologiske geder på græs, Økologisk Landsforening 2015

Andet:

Projekt: Uddannelse i produktion af får lam og geder med links til foldere, film, præsentationer samt oversigt over specialister, Økologisk Landsforening 2015

Undervisningsmaterialer fra projekt Uddannelse i produktion af økologiske får, lam og geder. Foderplaner, græsmarksblandinger mm.

Dansk Økologisk Gedeavlerforening, forening

Dansk Gedeunion, forening